

Kartläggning program- och yrkesråd

Barn- och fritid

Version: 1

Projektet ”Regionala program- och yrkesråd” startade 1 november 2021 och pågår till och med 28 februari 2023

Projektledare: Susanna Bergman
Region Örebro län
Regional utveckling
Område utbildning och arbetsmarknad
Box 1613, 701 16 Örebro
Besöksadress: Eklundavägen 1

Kontakt: susanna.bergman@regionorebrolan.se
Tel: 019-602 83 25
Mobil: 076-719 47 00

Bakgrund

Program- och yrkesråd är en central struktur på samverkan mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare. Att det finns fungerande program- och yrkesråd bidrar till att arbetsgivare kan rekrytera rätt kompetens.

Region Örebro län ser kartläggningen av program- och yrkesråden för de gymnasiala yrkesutbildningarna som ett steg i regionens långsiktiga strategi för kompetensförsörjning där man i projektet *Regionala program- och yrkesråd* kan erbjuda processtöd till parterna för att utveckla samverkan.

Gemensamma regionala strukturer för program- och yrkesråd för gymnasiala yrkesutbildningar kan gynna både utbildningsanordnare och arbetsgivare. Man kan göra samordningsvinster bland annat kring apl (arbetsplatsförlagt lärande) och lyfta gemensamma frågor. Denna samverkan är reglerad i Gymnasieförordningen (2010:2039) samt i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning (2016:937).

Barn- och fritidsprogrammet har två inriktningar: fritid och hälsa samt pedagogisk och social inriktning. Inriktningen fritid- och hälsa leder till yrkesutgångar som personal inom bad-/ sportanläggningar, personlig tränare och personal på idrotts- och sportanläggningar. Den pedagogiska och sociala inriktningen leder till yrkesutgångar som barnskötare, elevassistent, stödassistent och personlig assistent samt på vissa skolor väktare.

Inom gymnasieskolan finns programmet på Alléskolan (där erbjuds yrkesutgång mot väktare), Virginska gymnasiet, Drottning Blankas gymnasieskola, Degerforsgymnasiet, Lindeskolan och Yrkesgymnasiet (lärlingsutbildning). Inom yrkesvux kan man läsa till barnskötare i Karlskoga, Kumla, Örebro och Hallsberg (Allévux). Inom vuxenutbildningarna läser de studerande som lärlingar med 60-70% av studietiden ute på apl.

Genomförande

Kartläggningen har genomförts genom intervjuer med rektorer för gymnasieskolan, yrkeslärare och arbetsgivare som tar emot elever på apl (arbetsplatsförlagt lärande). Sammanlagt har 17 personer intervjuats. Intervjuerna har genomförts både digitalt via Teams, telefon samt fysiska möten.

Sammanställning intervjuer med utbildningsanordnare

Under intervjuerna har frågor ställts kring apl-samverkan med arbetsgivarna, vilka utmaningar man har kring samverkan, utbildningens attraktivitet, handledning mm.

- Inom yrkesvux ser utbildningarna lite olika ut i omfattning. Utbildningsanordnarna lyfte att det vore intressant att diskutera om utbildningarna behöver bli mer lika eller om man fortsatt ska ha lokala variationer. Regionala yrkespaket har varit på tal tidigare.
- Från vuxenutbildningen ser man det fördelaktigt att samarbeta med gymnasieskolan utifrån att frågeställningarna man vill lyfta är desamma.
- När branschen signalerar vilka behov man har så kan utbildningsanordnarna möta upp det t ex styra om apl sista året mer riktat mot det och ge eleverna kurser och moment innan de går ut på apl.
- Inom vuxenutbildningen har de studerandes språkkunskaper varit en utmaning för de studerandes anställningsbarhet och man har därför i Örebro kommun höjt språkkravet för att få gå barnskötarutbildningen. Även i Karlskoga ser man att bristande språkkunskaper hos vuxenstuderande är en utmaning då kommunikationen med barnen och vårdnadshavare är viktig och missförstånd lätt uppstår.
- Utbildningsanordnarna strävar efter att utbildningen ska gå hand i hand med vad branschen efterfrågar. Förskolan utvecklas i snabb takt och utbildarna behöver därför dialogen med förskolorna kring utbildningens innehåll. Det är intressant för skolorna att veta hur förskolorna arbetar med digitaliseringen i praktiken, vilka verksamhetsmål som finns, vilka förmågor och kunskaper branschen vill att eleverna ska utveckla under utbildningen, hur skolan ska förbereda eleverna inför apl mm.
- Ett bekymmer i program- och yrkesråd är om deltagande personer inte har beslutsmandat. Det innebär att frågor behöver lyftas tillbaka till verksamhetscheferna vilket gör att återkoppling dröjer. För vuxenutbildningens del i Örebro kommun medförde det att språkfrågan tog längre tid att justera. I yrkesrådet för yrkesvux i Örebro kommun deltar förskolerektorer tillsammans med en verksamhetschef och en planerare utöver lärare och rektor för utbildningen.
- Inom yrkesvux är validering en del av verksamheten och det finns ett behov av att diskutera mer med branschen kring utformningen av kommande utbildningsinsatser löpande. Det är en fråga som kan lyftas i ett lokalt yrkesråd.
- För de studerande som är motiverade och vill arbeta i branschen upplever utbildningsanordnarna att det finns goda möjligheter till anställning efter avslutad utbildning.

- Kring den yrkesutgång mot väktare som Alléskolan erbjuder fungerar samverkan med arbetslivet mycket bra. Arbetsgivarna är engagerade i utbildningen och det medverkar flera representanter från varje företag i programrådet. Lärarna och handledarna har utöver det ett nära samarbete.
- I södra länsdelen har man under flera år haft svårt att få med arbetsgivare, politiker och facket till programrådet för barn- och fritidsprogrammet. Många bjuds in men majoriteten besvarar inte ens inbjudan. Skolan har utvecklat utbildningen och bland annat startat upp YLIS (yrkeslärande i skolan) där samarbete sker med dagbarnvårdare som kommer med barnen till skolan och eleverna får utveckla yrkeskunskaper och öva praktiskt varje vecka utöver sin apl. Detta har genererat intresse från andra kommuner runt om i landet som kommit på studiebesök för att ta del av arbetssättet, men medlemskommunerna har inte visat något intresse.
- I Degerfors är en av utmaningarna att yrkeslärarna inte har någon tid avsatt för apl-samordning. Det går åt tid för anskaffning av platser samt att besöka elever på apl. Det är svårt att få tiden att räcka till för lärarna. Här ser man ett behov av mer stöd från skolledningen att hjälpa till med att lyfta programrådsfrågan i rektorsgrupperna som träffas regelbundet för att få fler att delta i programrådet. En positiv faktor är att det finns kontaktpersoner för skolan att höra av sig till ute i verksamheterna kring anskaffning av apl-platser vilket underlättar det arbetet.
- De utbildningsanordnare som har fler yrkesutgångar mot både barnskötare och social omsorg som elevassistent ser det som svårt att ha ett gemensamt programråd då det är olika typer av verksamheter t ex förskolor, gruppboenden, daglig verksamhet m.m. som behöver olika information från skolan.
- Flera av de intervjuade utbildningsanordnarna upplever att det tar mycket tid med anskaffning av apl-platser vilket egentligen inte borde vara något problem då det finns väldigt många förskolor och andra verksamheter som skulle kunna ta emot eleverna. Det råder konkurrens utbildningsanordnare emellan framför allt i Örebro och man konkurrerar även med förskollärarytbildningens VFU (verksamhetsförlagd utbildning) och grundskolans prao (praktisk arbetslivsorientering) med flera. Det finns en förståelse för att det också innebär en ansträngning för arbetsgivarna att ta emot studenter och därför ser man ett behov att få fler förskolor att ta emot så att belastningen fördelas över flera.
- Utbildningsanordnarna har inte tid att följa upp inbjudningarna till program- och yrkesråden med personliga kontakter eller telefonsamtal. Det är inte heller något man tidigare reflekterat så mycket över att man behöver göra.
- Program- och yrkesrådets deltagare varierar från enbart handledare, till en blandning av handledare och rektorer/ verksamhetschefer.

- Vad gäller handledarutbildningen så ser man en utmaning i att de förskollärare som läst på Örebro Universitet inte får tillgodoräkna sig handledarutbildningen man läser där medan andra lärosätens handledarutbildning grundar sig i Skolverkets och därmed får tillgodoräknas. Förskolerektorerna behöver avsätta tid för sin personal att genomgå handledarutbildningen då det även gynnar arbetet med barnen.
- I Lindesberg har man ett fungerande programråd och man jobbar med fokusområden som skickas ut inför kommande möten. Det man ser som utvecklingsområden lokalt är att få till elevmedverkan på ett bra sätt, ta tillvara på de ideér som kommer upp och omsätta dem i ett årshjul. Man ser även att branschen kan bidra i motivationsarbetet med eleverna. Förskolerektorer har medverkat vid Öppet Hus på skolan. Det finns ett samarbete med arbetsgivarna kring utåtriktade aktiviteter som görs på programmet där förskolor, både kommunala och fristående, fritidsverksamheter och särskolan deltar. Den största framgångsfaktorn är att många är engagerade och det smittar av sig. Fackförbundet Kommunal deltar också i programrådet. Deltagande av politiker framöver är önskvärt.

Sammanställning intervjuer med arbetsgivare

Under intervjuerna har frågor ställts kring elevernas apl, handledarskap, vad som motiverar arbetsgivarna att ta emot elever, vilka frågor arbetsgivarna ser som viktiga att diskutera med utbildningsanordnarna och vad de ser som utvecklingsbehov kring samverkan.

- I Örebro kommun är utbildningen som den viktigaste rekryteringsbasen till barnomsorgens verksamheter. För yrkesvux finns barnskötarlyftet vilket ger anställda utan formell utbildning en möjlighet till validering och att läsa in kompletterande kurser. Det är viktigt att förskolerektorerna deltar för att få dialogen med yrkeslärarna. Fackförbundet Kommunal bjuds in men har ej deltagit.
- I programrådet för gymnasieskolan för Virginska gymnasiet har man valt att inte ha elevmedverkan på grund av att det kan komma upp känsliga frågor. Det finns ett värde i elevdelaktighet utifrån elevinflytande men de studerandes synpunkter kan förmedlas på andra sätt. Detta råder det samstämmighet hos arbetsgivarna om.
- Securitas som har ett nära samarbete med Alléskolan och Allévux kring yrkesutgången väktare tycker att programrådet är väl fungerande. Det finns upparbetade strukturer, en geografisk närhet och man samverkar med skolan kring studiebesök, marknadsföring, skolinformationer och deltar i Öppet Hus. I programrådet medverkar även andra vaktbolag samt BYA som är

Bevakningsbranschens Yrkes och – arbetsmiljönämnd som bidrar med helhetsperspektivet från branschen. Som arbetsgivare ser Securitas att man har en möjlighet att påverka utbildningens innehåll. Det är värt att lägga tid på samarbetet med skolan. De elever som klarar utbildningen så har man goda möjligheter till anställning. Vuxenutbildningen ser man har större utmaningar dels utifrån hur de sökande prioriteras vid antagningen men också för att sannolikheten är större för vuxna att ha ärenden hos Kronofogden eller tidigare domar. För att få genomföra de praktiska momenten i utbildningen behöver man bli godkänd av Länsstyrelsen.

- De intervjuade arbetsgivarna är samstämmiga i att elever som klarat utbildningen och vill arbeta i branschen är anställningsbara i hög grad. Det är vanligt att man får längre vikariat eller att man ingår i en bemanningspool som nyutexaminerad till en början. Rekryteringsbehoven varierar i länet där bland annat Karlskoga kommun ser en övertalighet i dagsläget för barnskötare.
- De av arbetsgivarna som tar emot elever som läser som lärling ser det som positivt då man får ha eleverna under lång tid i verksamheten vilket medför att eleven får se alla delar på arbetsplatsen. Eleverna får med sig helheten och skolan har tät kontakt med arbetsplatsen kring uppföljning.
- I Karlskoga har man ett mycket nära samarbete och tät dialog med Degerforsgymnasiet och vuxenutbildningen. Arbetsplatserna har en kontaktperson hos respektive utbildningsanordnare vilket underlättar kontakterna. Här ser man inte några större vinster att ha ett programråd då de frågor som rör samverkan och utbildningen löpande lyfts i de möten som redan finns. Degerforsgymnasiet genomför elevutvärderingar kring apl vilket ger arbetsgivarna direkt återkoppling på hur eleverna upplever sin praktiktid.
- Det man ser som viktigt att lyfta i program- och yrkesråden är att kunna ta upp dilemman med andra handledare och utbyta erfarenheter, få information om utbildningen, få stöd i bedömningen och möjlighet att framföra synpunkter till skolan. Diskussioner kring hur man praktiskt ska lägga upp uppgifterna för eleverna. Täta kontakter med skolan ses som viktiga då det bidrar till att eleverna blir trygga.
- De intervjuade personerna från arbetsgiversidan ser ett behov av att fler i ledande befattningar behöver delta i program- och yrkesråden.

Rapport från SKR, Sveriges kommuner och regioner

Förskolans kompetensförsörjning- åtgärder för att möta rekryteringsbehoven¹

Nedan redogörs för delar av rapporten. Se fotnot för att ta del av rapporten i sin helhet.

I landets kommuner är skillnaderna stora mellan hur stor andel av medarbetarna som har examen från barn- och fritidsprogrammet eller motsvarande. Som lägst ligger det på 6% och som högst 49%. En förklaring till detta är enligt SKR att kommunerna inte varit tillräckligt tydliga med att uttrycka sina behov att anställa barnskötare vilket har påverkat attraktiviteten för yrket. Gymnasiets barn- och fritidsprogram behöver stärkas och komma närmare arbetslivet. Ett led i detta är aktiva lokala program- och yrkesråd då de bidrar till att utbildningen bättre motsvarar förskolans behov. Det i sin tur ger de studerande bättre möjligheter till anställning och kan bidra till en ökad attraktivitet för yrket.

Validering och kompetenshöjande insatser för medarbete som saknar relevant utbildning är viktigt att tillhandahålla. Statsbidragen för de regionala vuxenutbildningarna behöver bli mer långsiktigt för att kommunerna bättre skall kunna planera yrkesutbildningar.

Totalt i landet har 19% av barnskötarna gymnasieutbildning med inriktning för arbete med barn. I rapporten *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden, Rekryteringsrapport, SKL 2018*² redogörs för att kommuner och privata utförare behöver rekrytera ca 23 000 barnskötare mellan 2016-2026. Enligt Arbetsförmedlingens prognoser (Arbetsförmedlingen, Yrkeskompassen, barnskötare) förväntas behovet av barnskötare öka något fram till 2026. Dock är variationerna stora över landet. I Örebro är jobbmöjligheterna större än i många andra delar av landet. Orsaker är ökade pensionsavgångar samtidigt som fler personer förväntas kunna börja arbeta i yrket. Antalet förstahandssökande till barn- och fritidsprogrammet ökade inför läsåret 2019/2020 för tredje året i rad vilket gör det till det fjärde mest sökta yrkesprogrammet. Läsåret 2019/2019 tog 1645 elever examen från programmet i gymnasieskolan. Trots ett ökat antal sökande kommer det inte att täcka behovet av utbildade barnskötare. Därför får vuxenutbildningen en allt viktigare roll för kompetensförsörjningen för barnskötare. Omfattning och innehåll i vuxenutbildningen varierar mellan kommuner vilket hänger samman med att yrkesrollen och kompetenskraven inte har någon enhetlig definition nationellt arbetsgivare emellan.

¹ [Förskolans kompetensförsörjning | SKR](#)

² [Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden | SKR](#)

Sammanfattning och slutsatser av kartläggningen

För yrkeslärarna är anskaffningen av apl-platser tidsödande där apl-samordnare saknas och här skulle rektorer tillsammans med förvaltningschefer behöva diskutera kring hur man kan stötta upp det arbetet och få fler förskolor att engagera sig i att ta emot elever från utbildningen men också få fler i ledande befattningar att delta i program- och yrkesråden. Det skulle frigöra tid för yrkeslärarna de kan använda till annat än att jaga apl-platser. Program- och yrkesrådsfrågan behöver aktualiseras oftare än inför de sällan förekommande mötena. Dialogen mellan arbetsgivarna och utbildarna måste finnas då utvecklingen går snabbt i förskolan och utbildningen behöver hålla sig uppdaterad för att de studerande ska vara anställningsbara. Från utbildningssidan behöver man diskutera vilka som ska bjudas in så program- och yrkesrådet får med beslutsfattare från verksamheterna i större utsträckning. Detta håller arbetsgivarsidan med om. Då är det viktigt att fler beslutsfattare känner till vinsterna med att ta emot elever på apl och delta i program- och yrkesråd. Detta kan rektorerna hos utbildningsanordnarna bistå med då de har fler kontakter på chefsnivå än yrkeslärarna. Det ligger i allas intresse att samverka fungerar då de kommunala verksamheterna behöver de som utbildas lokalt. Fortsatt dialog kring validering inom yrkesvux är viktig och det är en fråga som kan behandlas i yrkesråd. Fackförbundet Kommunal deltar för närvarande inte i något program- eller yrkesråd i länet.

De som deltagit i kartläggningen

Lovisa Anell och Henrik Frih (Yrkesvux Örebro kommun), Madelene Karlsson (Yrkesgymnasiet), Linda Berglind (Yrkesgymnasiet), Anna-Maria Borgshed (Lindeskolan), Lars Nilsagård (Yrkesvux Kumla kommun), Jenny Gustafsson (Drottning Blankas gymnasieskola), Claes Vitez (Degerforsgymnasiet), Reidun Tollvik (Yrkesvux Örebro kommun), Annelie Månbrant (Alléskolan), Susanne Strömlund (Degerforsgymnasiet), Carin Eriksson (Lekebergs kommun), Kristina Otterbrand (Viktoria skolan), Madeleine Forsberg (Örebro kommun), Staffan Henningsson (Örebro kommun), Daniel Björklund (Securitas), Ann Ragén (Karlskoga)